

CAP A UNA ECONOMIA DE PLATAFORMA COL·LABORATIVA

Mayo Fuster Morell i Ricard Espelt*

Actualment, ens trobem en plena expansió de l'economia de plataforma. El seu impacte és transversal a tots els sectors productius. De totes maneres, al mateix temps que les plataformes digitals —en tant que infraestructura que permet la interacció distribuïda— han generat grans expectatives per a un desenvolupament social, econòmic i ambiental més sostenible, també s'han convertit en nous models d'extracció capitalista.

Amb vista a poder diferenciar els models d'economia de plataforma, l'estudi de les qualitats democràtiques, és a dir, la governança, el model econòmic, les polítiques tecnològiques i de coneixement i la responsabilitat social i l'impacte de les plataformes (Fuster i Espelt, 2018) ens permet distingir entre aquelles que es configuren com a comuns digitals —com la Wikipedia—, les extractives capitalistes (unicorns) —com Airbnb i Uber— i les que han aparegut més recentment, a partir dels principis cooperativistes, que promouen un nou cooperativisme de plataforma —com Som Mobilitat— (Fuster, 2016).

* Mayo Fuster Morell és la investigadora principal de Dimmons a l'IN3, Internet Interdisciplinary Institute de la Universitat Oberta de Catalunya. Ricard Espelt és investigador postdoc de Dimmons a l'IN3, Internet Interdisciplinary Institute de la Universitat Oberta de Catalunya.

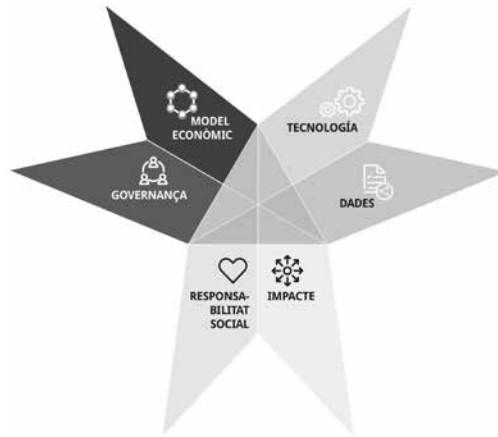

Figura 1. Estrella de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma col·laborativa.

Malgrat aquesta caracterització general, no ens trobem en un escenari de blocs tancats i immòbils. Ben al contrari, els resultats de la recerca que hem realitzat a Dimmons (2018) ens indiquen que, a partir de la caracterització d'aquests tres grans models, sorgeixen projectes que proposen models híbrids. Al mateix temps observem com algunes iniciatives transiten d'un model a un altre. Serveixi d'exemple el cas de Couchsurfing que, nascuda l'any 2004 sense ànim de lucre, transita l'any 2011 cap a un entorn més capitalista. O al contrari, el cas de la Wikipedia, amb un model corporatiu que transita cap a un model de fundació democràtica i procomú per poder assegurar la seva continuïtat.

Per aquest motiu, és important tenir un instrument que permeti una anàlisi amb el focus en les pràctiques, rigorós i holístic, dels elements que s'estructuren al voltant de l'economia de plataforma.

Figura 2. El llibre "Sharing Cities: A worldwide cities overview on platform economy policies with a focus on Barcelona" (Ciutats col·laboratives: Una prospectiva global de polítiques en economia de plataforma amb el focus a Barcelona) recull els resultats de les investigacions realitzades per Dimmons sobre les polítiques públiques que fomenten l'economia de plataforma arran del món i al voltant de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma col·laborativa a Barcelona.

De les iniciatives pioneres a la construcció d'un ecosistema

En aquest context i en l'entrada del segle XXI, a Catalunya han sorgit iniciatives que es configuren al voltant de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma. Des de projectes amb llarg recorregut i reconeixement, com Guifi.net (2004) en el cas de la generació de tecnologia

Dins els models d'economia de plataforma, ens permet distingir entre aquelles que es configuren com a comuns digitals, les extractives capitalistes (unicorns) i les que promouen un nou cooperativisme de plataforma.

lliure, i la Viquipèdia (2001) en el del coneixement obert —segona al món en aparèixer després de l'anglesa—, a iniciatives com Mensakas (2018) en resposta a la precarietat provocada per plataformes com Deliveroo o Glovo.

Si explorem per àmbits, podem identificar casos que, dia a dia, escalen el seu impacte en tots els àmbits. L'estudi identifica 25 àrees d'activitat on l'economia de plataforma hi és present. Així, Som Mobilitat, amb més de mil persones associades, sis grups locals constituïts i una vintena que s'estan activant o treballant per activar serveis, constitueix una alternativa de mobilitat responsable. Per la seva banda, Katuma en l'àmbit del cooperativisme agroecològic, permet l'articulació entre productores i cooperatives de consum. Actualment, 65 productors i 48 grups i cooperatives de consum agroecològic estan registrades. Tant Som Mobilitat com Katuma són plataformes que vinculen les seves comunitats en la governança, afavorint el creixement del mercat social i a partir dels principis cooperatius i dels comuns digitals.

Figura 3. La cimera va ser un reflex també d'aquesta lògica amb la participació d'una pluralitat d'actors.

La cocreació de polítiques públiques per una economia de plataforma col·laborativa

L'articulació entre els projectes sorgits des de la societat civil, les administracions públiques, el desenvolupament de nous marcs de recerca-acció i les iniciatives empresarials són la palanca per configurar un ecosistema de cocreació col·laboratiu al voltant de les polítiques públiques en economia de plataforma. Aquesta quàdruple hèlix d'agents —amb diferents aproximacions i interessos— facilita una mirada holística sobre el tema i la sinergia entre els rols i recursos que pot aportar cada agent al conjunt de l'ecosistema.

Models de sostenibilitat econòmica de les plataformes i el rol de les administracions

Tant Som Mobilitat com Katuma són plataformes que vinculen les seves comunitats en la governança, afavorint el creixement del mercat social i a partir dels principis cooperatius i dels comuns digitals.

En un entorn de gran varietat de fórmules de finançament (Figura 4), les polítiques públiques juguen un rol important, especialment en les iniciatives que tenen una aproximació més procomú. Per exemple, a Barcelona és clau l'impuls municipal del programa de formació La Comunicadora o la campanya de cofinançament Conjuntament en la promoció de projectes d'emprenedoria que es configuren fonamentats en el cooperativisme de plataforma. Així mateix, s'observa que, mentre que alguns models emergents de finançament (com ara el microfinançament), tenen un bon nivell d'ús, els models tradicionals (crèdits bancaris o quotes, per exemple) tenen poca expansió en l'àmbit econòmic de l'economia de plataforma. La recerca també mostra que les aportacions no remunerades i les tasques voluntàries són un element essencial en la sostenibilitat dels projectes, per la qual cosa la creació de comunitats de suport a l'entorn de projectes esdevé un element clau que no es mobilitza a partir de transaccions econòmiques.

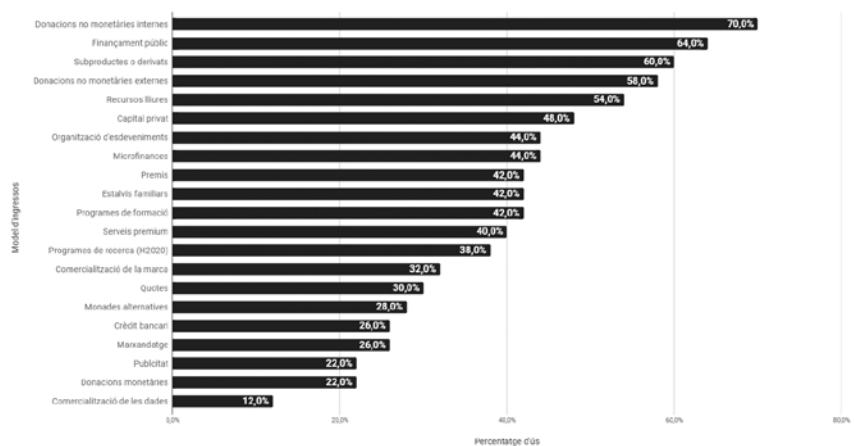

Figura 4. Tipologia i percentatge d'ús de les diferents tipologies de finançament de l'economia de plataforma (n = 100).

La creació d'un marc de polítiques públiques que permeti un desenvolupament de l'economia de plataforma col·laborativa ha d'afavorir l'escalabilitat de models econòmics més justos i democràtics.

Per tant, la cocreació de polítiques públiques permet generar un marc per a l'expansió del cooperativisme de plataforma amb la participació de tots els agents econòmics, socials i polítics.

Sharing Cities Summit 2018: un compromís i un marc de treball col·laboratiu

A l'hora de valorar l'impacte de l'economia de plataforma hem de ser conscients de la dimensió global que permet el seu creixement. Al mateix temps, les ciutats, que són el principal focus de desenvolupament d'aquest nou model econòmic, també són les que reben els impactes dels models més disruptius, mentre tenen limitacions a l'hora de regular i promoure un model d'economia de plataforma positiu.

En aquest context i a partir del pòsit de les cimeres precedents portades a terme a Amsterdam (2016) i Nova York (2018), la Sharing Cities Summit de Barcelona —celebrada el passat mes de novembre i coorganitzada entre l'Ajuntament de Barcelona i el grup Dimmons de la UOC, amb un seguit de col·laboracions amb altres actors— va concentrar 50 ciutats d'arreu del món i va tindre com a resultat una declaració conjunta de principis per preservar al voltant de les ciutats col·laboratives i la creació d'un pla de treball entre les ciutats per fer prevaldre aquests principis (Sharing Cities Summit Barcelona, 2018).

La declaració incideix en elements fonamentals com la diferenciació entre els diversos models de plataformes als quals ens hem referit prèviament, les possibilitats per a la promoció econòmica i l'ocupació sense precarització laboral, la inclusió, la prevenció pública sobre la salut i la seguretat de la ciutadania, la responsabilitat sobre l'impacte mediambiental, la demanda de sobirania en la presa de decisions sobre el model d'economia de plataforma, la preservació dels drets digitals de la ciutadania i dels seus interessos generals.

Per tal de donar continuïtat a aquests principis, l'Ajuntament de Barcelona ha generat un grup de treball que ha de permetre aprofundir en un marc de col·laboració entre ciutats en termes de regulació i negociació amb grans plataformes que generen impactes disruptius a la ciutat; identificar polítiques de promoció i ocupació que permetin crear un programa internacional per connectar el món del treball a aquest àmbit; i identificar dades, coneixements, polítiques i recursos tecnològics per compartir una plataforma comuna entre ciutats, entre d'altres. El pla de col·laboració entre ciutats tindrà la seva seu al centre InnoBa de Barcelona.

En definitiva, la creació d'un marc de polítiques públiques que permeti un desenvolupament de l'economia de plataforma col·laborativa

ha d'afavorir l'escalabilitat de models econòmics més justos i democràtics. La configuració d'aquest nou paradigma s'ha de fomentar d'acord amb les qualitats democràtiques que haurien de regir les plataformes digitals i amb la participació de governs, societat civil, organitzacions empresarials i centres de recerca. La declaració signada a Barcelona i el grup de treball resultant ha de donar recorregut a la voluntat de potenciar una economia de plataforma col·laborativa, i crear un front comú de defensa dels procomuns de la ciutat, com ara el dret a l'habitatge o la qualitat de l'aire, enfront dels models agressius que no respecten ni s'alineen amb el dret a la ciutat.

Bibliografia

- Fernández, A. i Miró, I. (2016). «L'Economia Social i Solidària a Barcelona». Barcelona: La ciutat invisible. En línia: http://www.laciutatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf
- Espelt, R. & Fuster, M. (2018). "Barcelona sharing ecosystem: Analysis of 100 platforms and 10 paradigmatic cases". A Sharing Cities A worldwide cities overview on platform economy policies with a focus on Barcelona. Fuster Morell, M. (Ed.). ISBN: 978-84-945106-9-4. Barcelona: Sehen - Editorial UOC. En línia: <http://www.share.barcelona/book/>
- Fuster, M. et al. (2017). «Analytical framework of the democratic and procommons qualities of collaborative economy organizations». Decode project. En línia: <https://www.decodeproject.eu/publications/multidisciplinary-framework-commons-collaborative-economy>
- Fuster, M., (2016). "Cooperativisme de plataforma: remoure l'economia col·laborativa per a un futur sostenible". *Nexe, Quaderns d'Autogestió i Economia Cooperativa*, núm. 39. Barcelona, Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. En línia: <http://nexe.coop/cooperativisme-de-plataforma-regirar-leconomia-col%C2%B7laborativa-per-a-un-futur-sostenible/>
- Sharing Cities Summit Barcelona (2018). *Common Declaration of principles and commitments for Sharing Cities*. En línia: <http://www.share.barcelona/declaration/>
- Chaves, R. (2008), *La economía social en la Unión Europea*. Madrid, Ediciones HOAC.